

30. møde.

Fredag den 29. marts kl. 10.

Den første sag på dagsordenen var:

Tredje behandling af forslag til lov om udlån til sammenlægning, supplerings samt oprettelse af jordbrug m. m.

(Anden behandling af lovforslaget (nr. 21) findes i tidenden sp. 1584, udvalgets tillægsbetænkning i tillæg B. sp. 73).

Der var stillet 4 ændringsforslag i tillægsbetænkningen.

Uden for tillægsbetænkningen var der ikke stillet ændringsforslag.

Ændringsforslagene sattes først til forhandling.

Chr. Rasmussen: Efter anden behandling har udvalget afholdt et møde og herunder haft samråd med landbrugsministeren, og idet jeg i øvrigt skal henvise til den afgivne tillægsbetænkning, skal jeg på hele udvalgets vegne anbefale både de stillede ændringsforslag og lovforslaget som helhed til vedtagelse.

Hermed sluttede forhandlingen om ændringsforslagene.

Ændringsforslagene nr. 1-4
vedtoges uden afstemning.

Lovforslaget som helhed sattes derefter til forhandling.

Formanden: Handelsministeren har ordet for at svare på landbrugsministerens vegne.

Handelsministeren (Knud Thomsen): Da landbrugsministeren er forhindret i at være til stede ved tingets tredje behandling af dette lovforslag, har jeg påtaget mig på landbrugsministerens vegne at tage ordet for nogle korte bemærkninger.

Jeg skal først og fremmest på landbrugsministerens vegne takke udvalget for arbejdet, som jo har ført til enighed. Dernæst skal jeg på landbrugsministerens vegne bekræfte det særlige forhold, som har været fremdraget i betænkningen. Man har hidtil haft den praksis, at en enkes overtagelse af statslånene kun kunne tillades imod, at renten fremover betaltes efter de særlige og skærpede rentevilkår, der gælder for nye lån. Udvalget har i enighed henstillet til landbrugsministeren at foranledige denne praksis ændret, således at det, når en ejendom efter ejerens død eller ved skifte i levende live overtages af den anden ægtefælle, tillades denne at overtage lånene på uændrede rentevilkår. Landbrugsministeren er enig heri og vil gerne bekræfte, at han søger denne praksis ændret.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslaget

vedtoges enstemmigt med 112 stemmer; 3 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Formanden: Lovforslaget vil nu blive tilstillet statsministeren.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om ændring af lov om Statens Kunstfond.

(Lovforslaget (nr. 72) findes i tillæg A. sp. 1463, fremsættelsen i tidenden sp. 928).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Bodil Koch: I loven om Statens Kunstfond, der blev vedtaget i 1964, blev der i § 8, stk. 5, indsat en bestemmelse om, at loven skulle tages op til revision senest i folketingsåret 1967-68. I bemærkningerne til lovforslaget begyndedes dette med, at da det var første gang, der samlet blev lovgivet på de omhandlede områder, ville det være hensigtsmæssigt efter nogle år at overveje lovens bestemmelser i lyset af de erfaringer, der var blevet indvundet i den forløbne periode.

Det lovforslag, vi i dag har til første behandling, udskyder imidlertid revisionen til

[Bødil Koch.]

næste folketingsår og begrundet dette med hensynet til den foreliggende økonomiske situation. Hvor meget man end må beklage, at loven ikke kommer til virkelig revision, ville det vel være urimeligt at benægte, at man ikke godt kan forstå dette hensyn. Men beklageligt er det i hvert fald, og der er faktisk siden lovens vedtagelse i 1964 sket en forringelse af dens økonomiske rammeordning på ikke mindre end 800.000 kr. Det mener jeg ikke vi uden videre kan se bort fra; det må tages op til drøftelse i det udvalg, der får lovforslaget til behandling. Skulle der ikke blive mulighed for at rette dette misforhold op nu, må vi ved næste revision af loven finde frem til en løsning, så kunstfondstøtten ikke automatisk forringes i forhold til løn- og prisstigninger.

I folketingsudvalgets betænkning til lovforslaget i 1964 henstillede udvalget til ministeren for kulturelle anliggender ved revisionen at tage spørgsmålet om en udvidelse af lovens områder op til overvejelse, og ministeren er også i sin fremsættelsestale gået ind på dette. Om dette problem har der såvel i kunstnerkredse som i pressen stået en livlig debat, og meningene er naturligvis delte. Også i bredere kredse i befolkningen er der i positiv som i negativ retning en vågen interesse for hele spørgsmålet om forholdet mellem staten og kunstnerne. Jeg synes, det er meget opmuntrende, at en lang række kommuner i de senere år med så stor energi og dristighed har taget fat på, hvad man kan kalde kunstformidlingsproblemet, men det fører for vidt at komme ind på det her.

I kulturministeriet ligger der et udarbejdet udkast til en reel revision af kunstfondloven, hvori rammerne foreslås udvidet til også at omfatte kunsthåndværket, bygningskunsten og den kunstneriske formgivning. Dette ville betyde en udvidelse af den økonomiske støtte med ca. 450.000 kr. Kunsthåndværket har i øvrigt allerede i nogen grad været tilgodeset under den gældende lov, idet de ypperste blandt keramikere og kunstvævere simpelt hen ved deres kunnen sprænger grænsen mellem kunst og kunsthåndværk. Ved kunstfondlovens § 2 d, hvor der tales om andre foranstaltninger, der sigter mod at opretholde og fremme

skabende kunstnerisk produktion, har der været givet rige muligheder for de ansvarlige kunstfondudvalgs arbejde. Der har da også været afholdt arkitektkonkurrencer af forskellig art, og en udvidelse af kunstfondloven på de omtalte felter vil vel i virkeligheden blot betyde en ajourføring af praksis.

Med hensyn til den kunstneriske formgivning har jeg personlig i nogen tid stået tøvende. Men her er nok alligevel et område, der er alvorlig overvejelse værd. De sagkyndige peger på, at mens Danmark i en årrække har været førende, hvad kunstnerisk formgivning angår, spores der nu en vis afmatning — hvis jeg må bruge dette fine, nye udtryk — sammenlignet med andre lande, og den kunne måske imødegås gennem den stimulans og inspiration, som gives gennem rejsestipendier og arbejdslegater. Dette må vi drøfte, når tiden er inde næste år.

I sin fremsættelsestale nævnte ministeren også spørgsmålet om udøvende kunstnere, musikere, sangere og sceniske kunstnere både inden for teater og film. I den anledning vil jeg sige, at skulle man endelig finde et lyspunkt i udskydelsen af kunstfondrevisionen, ligger det deri, at den nu kommer til egentlig drøftelse i samme folketingsår, hvor teaterloven skal revideres. Der er ikke tvivl om, at hos de fornævnte kunstnere, de udøvende kunstnere og sceneinstruktører, er der et virkelig behov for rejselegater og stipendier, som kan muliggøre en uddannelse ude i verden på de ypperste steder inden for de forskellige fag. Spørgsmålet er, om denne mulighed skal åbnes under deres eget fags område, hvis jeg må bruge dette udtryk, eller eventuelt gennem kunstfondloven. Alt dette får vi nu yderligere tid til at gennemtænke.

Den gældende kunstfondlovs administrative ordning med de ansvarlige tremandsudvalg, der udskiftes hvert tredje år, synes efter min mening at have fungeret udmærket. Det betyder naturligvis ikke, at der ikke har kunnet fejlskønnes. Omkring en kunstfondlov vil vi altid være på et ømtåligt og til en vis grad udefinerbart område; meningene må og skal da være delte, debatten og kritikken skulle nødvendigvis stå. Når man skal tage stilling til kunstfondlovens komplicerede problemer, synes jeg, det ofte kan

[Bodil Koch.]

føles, som om man stillede det spørgsmål til sig selv: hvilke mål er det, vi sigter imod? Hvordan undgår vi at gøre fejl, der måske siden vil vise sig at være mere eller mindre skæbnesvangre? Men anderledes kan det jo ikke være.

Ministeren ønsker allerede nu det specielle problem om en større fleksibilitet i fordelingsforholdet i kunststøtteordningen drøftet. Hertil kan jeg tilsige en positiv støtte. Der er utvivlsomt noget at ændre. Bl. a. mener jeg, at 3 års stipendierne, som nu ensidigt gives til det, man kalder „yngre, lovende kunstnere“, sikkert bør ændres. Måske er det ofte de 40—50-årige kunstnere, der har mere brug for det, og måske skal vi bort fra de fikserede antal af den art stipendier til fordel for flere arbejdsstipendier og produktionspræmier.

Jeg er også enig med ministeren i, at vi i udvalget må drøfte hædersgaverne og de faste finanslovsydelse. Selv om disse ikke hører under denne lov, er der dog en indre sammenhæng med denne lovs problematik.

Der er en række andre spørgsmål, der har trængt sig på. Vi har i min tid i kulturministeriet fået talrige henvendelser fra forskellig side om en udvidelse af loven, om mere hensyntagen til eller måske en inddragning af de ypperste blandt oversættelse, og hvorvidt man skulle tage børnebogsforfattere, essayister osv. ind under loven. Men alt dette må vi tage op, når loven skal til virkelig revision.

Jeg kan på mit partis vegne sige, at vi ønsker en så god kunstfondlov som muligt og en så bred og sund kunstformidling som overhovedet muligt. Det er i og for sig ejendommeligt, at alle disse ord om kunstformidling, kulturformidling osv. meget let misbruges og slides. Men der ligger alligevel en vældig realitet i den kendsgerning, at i samme grad, som vi her i folketinget enigt ønsker at give videre arbejdsrammer og gode muligheder for vore kunstnere, i samme grad er det vigtigt, at der også ude i befolkningen, hvad jeg tror på mange måder er ved at ske, kommer en virkelig forståelse for, hvad

det betyder at have aktive og gode kunstnere. Men al krampagtig form for kulturpolitik må vi undgå. En god og levende debat håber jeg vil finde sted, og jeg vil blot slutte disse bemærkninger med at sige til ministeren, at fra vort partis side kan vi stemme for denne 1 års udskydelse. Jeg er glad over, at det kun er en 1 års udskydelse af kunstfondrevisionen. Vi vil stemme for den, og vi vil ved den kommende virkelige revision stille os positivt til en udvidelse og bedre udformning af kunstfondloven.

Ellen Strange Petersen: På den konservative folketingsgruppes vegne skal jeg tiltræde lovforslaget om at udskyde lovens revision 1 år. Ministeren for kulturelle anliggender har i sin fremsættelsestale udtalt, at en egentlig principdebat om fondet også bør udsættes; men samtidig anfører han en lang række betragtninger om fondets virksomhed, der gør det naturligt også for ordførerne her i dag at komme med nogle udtalelser, der kan indgå i overvejelserne, inden der fremsættes revisionsforslag.

Mit parti har medvirket til kunstfondloven, og vi vil fortsat gerne arbejde for at støtte kunsten og fremme kunstforståelsen. Der var lige efter kunstfondets start visse mislyde, der vakte mishag hos store dele af befolkningen. Ganske enkelte modtagere optrådte udfordrende, så det måtte give genlyd. Men der er grund til at mene, at kunstfondets arbejde stort set har været til gavn for store grupper kunstnere og utvivlsomt også har medvirket til øget kunstinteresse ud over landet. F. eks. er der i 1966-67 indkøbt 769 arbejder af bildende kunstnere for godt 600.000 kr., og der er givet en lang række bevillinger til udsmykningsopgaver. Denne side af kunstfondet er nyttig både for kunstnerne og for kunstens kunder, befolkningen. Dog tror jeg, at kommunerne må mere ind i arbejdet på et tidligere tidspunkt, så de får mulighed for selv at vælge. Til forfattere er der ydet en række produktionspræmier og arbejdsstipendier, der supplerer forfatterens ind-

[Ellen Strange Petersen.]

tægter fra bogsalg og biblioteksafgifter. I den konservative gruppe mener vi, at det er kunstnerens uddannelse og produktion, staten først og fremmest bør støtte, og denne linje vil vi fortsat følge.

Ministeren ventilerer bl. a. det spørgsmål, om støtteforanstaltningerne i kunstfondet bør udvides til andre grupper, kunsthåndværkere, udøvende kunstnere m. fl. Min gruppe har ikke taget stilling endnu til disse problemer, som må drøftes, når loven til næste år skal til revision. Ministeren efterlyser også en vurdering af lovens virkninger for de kunstneriske områder, den omfatter, og for de samfundsinteresser, den tjener, og som medlem af repræsentantskabet for Statens Kunstfond fra dets start i 1964 føler jeg da trang til at fremdrage nogle problemer.

Først og fremmest har jeg i disse år stadig følt, at der er en konflikt mellem hensynet til det kunstneriske og hensynet til det sociale i kunstfondet. Denne konflikt har været særlig følelig ved de indstillinger, repræsentantskabet har foretaget til de store, livsvarige hædersgaver og de mindre, ligeledes livsvarige statsydelse. Disse ydelser hører jo ikke direkte under kunstfondet, men indstillingerne til dem foretages af repræsentantskabet efter forslag fra det tremandsudvalg, som er nedsat af repræsentantskabet, og dette tremandsudvalg varetager i øvrigt hovedparten af kunstfondets opgaver. Der er ikke tvivl om, at de store, livsvarige hædersgaver skal være en hæder til den store kunstner, sådan at han i sin livsaften kan nyde en belønning fra det samfund, han har beriget med sin kunst. De mindre, livsvarige ydelser er mere tænkt som et arbejdsgrundlag, en minimumssikring, så kunstneren kan hellige sig kunsten, men naturligvis er sådan en ydelse da også en anerkendelse, en hæder. Konflikten i ens sind opstår så, når der eventuelt skal vælges mellem på den ene side kunstnere, der har opnået almindelig anerkendelse, succes og måske store indtægter, og på den anden side mere upåagtede kunstnere, der vitterlig trænger til økonomisk støtte. Hos mig personlig har denne konflikt affødt en tvivl om, hvorvidt de livsvarige ydelser er den rette form for kunstnerstøtte, og her tænker jeg ikke bare

på dem, der modtager støtten, men endnu mere på dem, der ikke får noget. Tallet må jo være begrænset, og der kan uden for kredsen af dem, der modtager, udmærket være andre, der, i hvert fald for manges bedømmelse, måtte være lige så kvalificerede.

Jeg er også i tvivl om, hvorvidt repræsentantskabet er den rette instans til at foretage indstillingerne. Det bør i alt fald tages med i overvejelserne ved den kommende revision.

I bemærkningerne til det oprindelige lovforslag kunne man læse, at

„en forøgelse af det offentlige støtte til skabende kunst rigtigt administreret på længere sigt også vil tendere imod en højnelse af kvaliteten og samtidig betyde en udskillelse af pseudo-kunstneriske elementer.“

Det er jo noget prætentivt. For nylig læste jeg en bogannonce for „god og levedygtig pornografi“, som det blev kaldt, en erotisk antologi med 21 unge danske forfattere repræsenteret. Af disse 21 har i hvert fald de 15 modtaget støtte fra Statens Kunstfond. Om det her er lykkedes at skille de pseudo-kunstneriske elementer fra, skal tiden vise. Det pågældende tremandsudvalg, der har ydet støtte til disse 15, har i hvert fald tydeligt nok fulgt med tiden.

En af de grundlæggende tanker i kunstfondloven er, at tremandsudvalgene kun må sidde i 3 år og ikke kan genvælges. Den idé mener jeg endelig bør fastholdes. De skiftende tremandsudvalg må kunne sikre, at kunstfondet ikke bliver en ren planteskole for en bestemt kunstretning. Der skulle gerne ved skift af tremandsudvalgene ske det, at andre kunstnere end de hidtil offentligt fremdragne kom med i billedet, ikke bare for de pågældende kunstneres skyld, men først og fremmest for samfundets. Vi skulle nødig nå til statsautoriseret, blåstemplet kunst, der holder andet nede. Allerede nu har man en fornemmelse af, at radio og TV fortrinsvis bruger de kunstnere, der er anerkendt af Statens Kunstfond.

Det folketingsudvalg, der behandlede kunstfondlovforslaget i 1964, afgav en meget udførlig betænkning, hvoraf man kan se, at der i udvalget har været nogen skepsis over for bevillingerne på 3 gange

[Ellen Strange Petersen.]

20.000 kr. til yngre kunstnere, men at man bøjede sig for den daværende ministers ønske om at få en sådan ordning gennemført og efterprøvet. Jeg tror, at man inden lovrevisjonen bør foretage en undersøgelse af, hvordan det er gået dem, der hidtil har modtaget disse stipendier, om problemerne efter de 3 års forløb er løst, eller om de pågældende måske er blevet dårligere stillet og må søge mere offentlig støtte. Det er nærliggende for mig i hvert fald at tro, at man med de samme midler kunne gavne mere med mindre portioner, men til gengæld til flere og fortrinsvis til rejser og ophold i udlandet, kort sagt til uddannelse af unge kunstnere.

Men først og fremmest vil jeg altså bede om, at ministeren overvejer det problem, der for mig er det væsentligste i kunstfondloven: hvordan man undgår at blande hæder og belønning sammen med sociale hensyn.

Merete Bjørn Hanssen: Venstre kan tilslutte sig den udskydelse af revisionen af loven om Statens Kunstfond, som kulturministeren foreslår i det foreliggende lovforslag. Udskydelsen sker med henvisning til den økonomiske situation. Vi er dog tilfredse med, at ministeren inden for de bestående rammer allerede nu ønsker en friere administration af loven.

Mit parti kan tiltræde, at ministeriet får bemyndigelse til efter indstilling fra kunstfondets styrelse at regulere de beløb, der i alt er afsat til hvert af de tre kunstneriske områder, som loven omfatter. Det er vel navnlig tonekunsten, der har følt sig snæret inde af den fordeling, der er angivet i 1964-lovforslagets bemærkninger. Muligheden for regulering vil dog næppe skabe mere ro, men forhåbentlig vil der blive en frugtbar kunstnerisk uro om den fordeling af lovens midler, der skal ske, som kan fremme en større lighed.

Dernæst lægger mit parti overordentlig vægt på, at de 4 tremandsudvalg, der administrerer loven, nu får mulighed for gennem ministeriets bemyndigelse at anvende de afsatte stipendiemidler mere frit end hidtil. Vi ser gerne, at udvalgene graderer stipendiestørrelserne og også deres varighed, så man ikke er bundet til kun at uddele 3-årige stipendier à 20.000 kr.

om året. Vi håber, en friere administration her klarere og måske derved også på en mere rimelig måde vil markere lovens principielle sigte: at investere i kunstnerisk produktion med talentet som den afgørende forudsætning.

Endelig vil vi se med stor tilfredshed på, at denne investering gennem en friere administration bliver drejet mod det kunstneriske værk. Vi kan derfor give tilslutning til, at den friere administration af stipendierne også kommer til, skønt der også er mulighed for det i øjeblikket, at bestå i indkøb eller bestilling af værker. Her kunne man umiddelbart forestille sig, at en sådan ordning mest ville blive til glæde for billed- og tonekunsten; men ordningen skulle f. eks. også åbne mulighed for, at det litterære udvalg ved at yde støtte til oversættelse af betydende udenlandske værker kunne inddrage oversættergruppen under sin virksomhed, såfremt støtten klart sigter mod at støtte værkets fremkomst på dansk.

Venstre kan altså tiltræde, at lovens egentlige revision udskydes 1 år med de her nævnte ændringer, der gør en friere og mere fleksibel administration mulig. Men vi ønsker for stipendiernes vedkommende også gerne lovens aldersbegrænsning taget op til drøftelse. Som yderligere begrundelse ud over den herskende økonomiske situation for at udskyde lovens revision et år anfører ministeren, at regering og folketing må have tid til en mere dybtgående analyse af hele problematikken omkring kunstfondet. Ministeren peger i sin fremsættelsestale på flere af de spørgsmål, der i denne forbindelse må overvejes. Mit parti deltager gerne i overvejelserne om den kommende revision af loven, men kan naturligvis ikke tage bindende stilling til de mange problemer på nuværende tidspunkt.

Vi har med interesse bemærket, at ministeren også inddrager de faste finanslovsudvalds og hædersgaverne i sine overvejelser. Det giver mig anledning til at pege på det måske væsentligste problem omkring kunstfondet, nemlig at dets klart afgrænsede og sikkert formulerede investeringstanke ikke er trængt folkeligt igennem i de år, loven nu har virket. Det kan nok give anledning til overvejelse af, om det måske skyldes, at kunstfondet noget uberettiget har skullet bære byrden også ved de langt ældre finans-

[Merete Bjørn Hanssen.]
 lovsydelsel og ved hædersgaverne samt ved de rent sociale støtteforanstaltninger på det kunstneriske område, således at offentlighedens billede af det ny sigte med kunstfondloven dermed er blevet og næsten måtte blive forplumret.

Et andet spørgsmål, der må overvejes, er, om meget af den offentlige modstand mod kunstfondets virke ikke skyldes, at man har følt, at staten gennem denne lov definerede kulturbegrebet for snævert. Nu er loven og dens 4,2 mill. kr. jo kun en yderst beskeden del af statens samlede kulturinvesteringer, men det er væsentligt for fondets fremtidige virke, at det ikke virker som en snæver, og alle vil sikkert indrømme for snæver, definition af kulturbegrebet her i landet.

Vi deltager gerne i en fordomsfri drøftelse af finanslovsydelsel og hædersgaverne. Det er næppe ministeren ubekendt, at han hermed begiver sig ind på et område med videre konsekvenser, f. eks. til bibliotekernes forsyning med dansk litteratur. I forbindelse med hædersgaverne kunne man måske overveje, om de ikke bør ses i sammenhæng med stipendieordningen. Netop stipendieordningen skal sikre, så vidt det er menneskelig muligt, at støtte, pleje og fremme talentet, medens tid er. I det øjeblik vi har indhentet vore mulige forsømselser her, rejser det spørgsmål sig, om der er behov for hædersgaverne, der jo også gives for en indsats, som ikke blev anerkendt i tide.

Ministerens overvejelser om den fremtidige revision drejer sig, som uundgåeligt er, om en udvidelse af lovens virkeområde. Lad mig her principielt fastslå, at mit parti er villigt til i hvert fald at bevare lovens økonomiske indhold. Der må ved den kommende revision om et år naturligt reguleres for den dyrtidsforringelse, der er sket, siden loven kom, og som ministeren opger til nu at beløbe sig til 800.000 kr.

Også spørgsmålet om de udøvende kunstneres stilling i forhold til de skabende må afklares, da denne sondring næppe i længden lader sig opretholde. Vi vil med interesse se på den forsøgsordning, som ministeren vil prøve at gennemføre for tipsmidlerne til sommer. Om der derudover skal inddrages nye grupper under kunstfondlovens virke, og hvilke der da kan

komme på tale, er det som sagt for tidligt nu at tage stilling til. Det væsentligste her må være at holde lovens sigte, investeringen i kunstnerisk produktion, klart.

Venstre kan altså anbefale det foreliggende lovforslag, som vi gerne ser udvalgsbehandlet, for at der kan blive lejlighed til at se på det materiale, der indtil nu foreligger om erfaringerne fra lovens første tre år.

Else-Merete Ross: Lovforslaget går ud på at udsætte revisionen af loven om Statens Kunstfond til næste folketingsår, ikke alene af hensyn til de herskende økonomiske forhold, men også ud fra ønsket om at få lejlighed til en mere dybtgående analyse af hele problematikken omkring kunstfondet. Det radikale venstre kan ud fra begge begrundelser tilslutte sig en udsættelse af revisionen. Selv om ministeren ikke ønsker en større principiel debat om kunstfondet, forelægger ministeren en række synspunkter, som han mener bør indgå i den løbende debat, og som det vel er meningen, at ordførerne skal komme ind på.

Jeg vil gerne understrege, at hvad jeg siger i det følgende, ikke har været til grundig drøftelse i den radikale folketingsgruppe og derfor ikke er udtryk for nogen endelig stillingtagen, men kun skal betragtes som forslag til overvejelse. Jeg skal hovedsagelig holde mig til de fire hovedspørgsmål, som ministeren har fremlagt.

Det første spørgsmål er, om andre skabende kunstnere skal inddrages under fondet. Efter min mening skal der i hvert fald ikke nedsættes tremandsudvalg for hver af de nævnte grupper: bygningskunstnere, kunsthåndværkere og kunstneriske formgivere. Visse kunsthåndværkere vil allerede nu komme i betragtning enten som malere eller billedhuggere. Da der måske kan komme en arkitekt med i et af udvalgene for bildende kunst, kunne man måske i enkelte tilfælde støtte eller belønne en specielt talentfuld bygningskunstner eller formgiver; men principielt mener jeg, at man bør holde sig til det, Erik Thomsen kalder de tre rene kunstarter, billedkunst, digtning og musikkomposition.

Til det andet spørgsmål vil jeg sige, at jeg til fulde indser, at der kan være både grund til og behov for at have støttemulig-

[Else-Merete Ross.]
heder for udøvende kunstnere. Men jeg ville foretrække, at det skete i tilknytning enten til de udøvende kunstneres uddannelsesinstitutioner, f. eks. i forbindelse med teaterakademiet og filmsakademiet, der kunne forvalte stipendier o. lign., eller gennem særlige-fonds tilknyttet teatre, landsdelsorkestre o. lign.; men det må naturligvis drøftes nærmere.

Det tredje spørgsmål drejer sig om de faste finanslovsydelse og hædersgaver. I bemærkningerne til den gældende lov står der om hædersgaver, at de kan ydes til kunstnere som samfundets største anerkendelse — 10 til forfattere, 10 til bildende kunstnere og 2 til komponister — og de kan først opnås, når vedkommende er ca. 50 år eller derover. Nu er det jo ikke givet, at der på ethvert tidspunkt er 22 kunstnere, som samfundet synes skal have denne største anerkendelse. Min fornemmelse er, at man, når en hædersgave bliver ledig, helt automatisk lader den, man synes er bedst kvalificeret blandt dem, der får den mindre, faste ydelse på finansloven, rykke op og få den store hædersgave. Det er ligesom blevet et krav, at hver gang en hædersgave bliver ledig, skal én avancere til den højere ydelse. Det er muligt, vi skal bibeholde denne advancementsform; men i så fald synes jeg, ydelsen skulle have et andet navn. Hædersgaven burde efter min terminologi være noget, der blev uddelt i ganske særlige, exceptionelle tilfælde, eventuelt i form af en stor engangsydelse. Jeg synes, man kunne kalde det en folkets taknemlighedsydelse eller noget i den retning. Da det ikke er min mening, at der skal stilles færre midler til rådighed for kunstnerne, kunne man tænke sig, at en ledig hædersgave konverteredes til tre af de årlige, mindre statsydelse. Ikke mindst inden for de bildende kunstneres rækker er der langt flere, som både er værdige til og har behov for at få del i de årlige, statslige ydelser, end der nu er mulighed for.

Jeg ved, at nogle af dem, der har fået hædersgave, har frasagt sig de job, hvorved de ellers tjente til livets ophold, for ved hjælp af hædersgaven at koncentrere sig helt om deres kunstneriske opgave; for andre har det derimod ikke været tilfældet. Repræsentantskabet har fået pålagt den

særlige opgave at gøre indstilling til ministeren om livsvarige ydelser. Det gælder hver gang om at indstille den bedst kvalificerede. Er der nu to eller flere tilsyneladende lige kvalificerede, så føler jeg mig, som digteren Poul Møllers licentiat, splittet op i flere indbyrdes diskuterede dele, og en af disse dele anlægger altid en social og økonomisk vurdering: hvem har økonomisk mest behov for hjælpen? Det burde ikke være det afgørende. Men er det alligevel ikke rimeligt eller i hvert tilfælde forståeligt, at økonomiske betragtninger kommer til at spille en rolle? Man ved, at for den ene vil størstedelen af den årlige ydelse alligevel tilfalde skattevæsenet, medens det i det andet tilfælde virkelig bliver en stabilisering af vedkommendes økonomi.

Jeg vil bede ministeren se på den svenske ordning, hvorefter den livsvarige ydelse til kunstnere sættes i et vist forhold til den skattepligtige indtægt og derved varierer i op- eller nedadgående retning i forhold til, hvad kunstneren har tjent på anden måde. Der fastsættes et beløb som minimum for, hvad en betydelig kunstner bør have at leve for. Jeg tør på ingen måde anbefale dette system, men ville dog finde det rimeligt, at vi indhentede oplysninger om, hvordan man i Sverige reagerer på denne ordning.

De 3-årige stipendier er nu som grundlæggende princip forbeholdt de yngre kunstnere mellem 20 og 30 år. Behovet for disse stipendier kan lige så godt findes i andre aldersgrupper. Jeg tror ikke, man skal opretholde så faste bestemmelser, men overlade til udvalget inden for den fastsatte beløbsramme selv at skønne over, hvor det er bedst at give stipendier, hvor det vil være bedre at give beløbet som en engangsydelse eller såkaldte produktionspræmier, og hvor det vil være bedst at købe eller bestille et større kunstværk, selv om legatudvalget derved kommer ind på indkøbsudvalgets område. Dette skulle ikke bare gælde udvalget for den bildende kunst, men for alle tre udvalg. Jeg tror, man skal have så stor tillid til udvalgene, at man kan give dem mulighed for den mest hensigtsmæssige fleksibilitet, kort sagt give dem friere hænder.

Ved revisionen af loven vil jeg bede ministeren medtage en klar definition af be-

[Else-Morete Ross.]

grebet efterladte. Det lykkedes jo desværre trods anstrengelser fra flere ordføreres side ikke i den nuværende form af loven og lykkes heller ikke, når finansudvalget skal fortolke loven.

Ministeren bør nok også overveje repræsentantskabets sammensætning og funktion. Personlig har jeg været meget glad over at være medlem af repræsentantskabet og har lært meget af det. Repræsentantskabet er som sagt indstillende myndighed med hensyn til, hvilke kunstnere der skal på finansloven. Når denne indstilling ikke udelukkende er henlagt til tremandsudvalgene, er det, fordi de er valgt på kort åremål og derfor kun skal træffe afgørelser, der har begrænset varighed.

I repræsentantskabet stemmer f. eks. tonekunstnere for, hvem blandt forfatterne og de bildende kunstnere der skal på finansloven, og omvendt. Nu er det måske ikke så betænkeligt, at kunstnere stemmer også for folk uden for deres egen gruppe; men hvilken kvalifikation har jeg som medlem af folketinget til at stemme på den ene fremfor den anden, når jeg ikke er sagkyndig på området? Man kan naturligvis henvise til, at finansudvalget, som i hvert tilfælde skal tage stilling til hædersgaver, heller ikke er sagkyndigt på dette område og af og til kan være totalt uvidende om indstillede kunstneres eksistens. Det er muligt, man ikke kan finde en bedre ordning, men jeg føler det faktisk som et lovlig stort ansvar at være medbestemmende på et område, som kan være af meget afgørende betydning både for den, der får ydelsen, og for den, der ikke får ydelsen.

I bemærkningerne til det oprindelige lovforslag (Folketingstidende 1963-64, tillæg A. sp. 927) står der, at man i repræsentantskabet ser

„en mulighed for en frugtbar meningsudveksling mellem kunstner og politiker om selve principperne for det offentliges holdning til kunsten.“

Hidtil har vi haft for travlt med praktiske og organisatoriske forhold til at få denne frugtbare meningsudveksling. En meningsudveksling mellem politikere og kunstnere, mellem politikere og befolkningen og mellem kunstnere og befolkningen var ved at komme i gang i sommer, da man troede,

at loven snart ville komme op til revision. Jeg har samlet nogle af indlæggene i dagspressen. Hvis ministeren mere systematisk skulle have udklip, ville jeg ønske, vi kunne få fotokopier af dem i udvalget, så vi havde et større materiale til den principdebat, vi skal have i næste folketingssamling.

Desuden håber jeg, at ministeren vil give udvalget referatet af de drøftelser i repræsentantskabet, som blev sendt til den forrige kulturminister, og ligeledes den indstilling, der er kommet fra kulturudvalget. På grundlag af dette materiale håber jeg udvalget vil kunne få en værdifuld drøftelse af disse mange spørgsmål, og selv om ministeren har ret i, at spørgsmålene er komplicerede, glæder vi os fra det radikale venstre til at deltage i udvalgsarbejdet.

Gunhild Due: Vi kan give tilslutning til, at revisionen af loven udsættes, også ud fra den erkendelse, at en grundig revision jo nu ikke kan nås i denne samling, men dog på betingelse af, at lovforslaget fremkommer så tidligt i næste samling, at vi er sikre på at kunne gøre det færdigt, også af hensyn til bevillingerne, idet jeg er enig med fru Bodil Koch i, at vi må passe på, at fondet ikke automatisk forringes.

Ministeren mener, at en større principdebat må vente, men giver alligevel selv bolden op til enkelte spørgsmål. Det kan vel også være ønskværdigt, at vi får en løbende debat, inden revisionen skal ske, især angående spørgsmålene om udvidelse af fondets opgaver. Det er slet ikke nemt at tage stilling til, om man bør udvide området til også at gælde kunsthåndværkere, arkitekter og udøvende kunstnere i højere grad, end det nu er tilfældet. Især finder jeg det svært, fordi det er så vanskeligt at skaffe sig overblik over, hvad der ydes uden for kunstfondet. Man savner overblik over de kulturelle foranstaltninger, der rådes over. Jeg minder om, at da vi havde forhandlingen om kulturcentre i marts 1967, sagde daværende kulturminister, fru Bodil Koch, at det var hendes agt at undersøge, om der i gældende love kunne foretages udvidelser, som dækkede de ønsker, der lå bag tanken om kulturcentre. Det har fået mig til at tænke på — og jeg vil gerne spørge ministeren direkte derom — om det kunne lade sig gøre, at kulturministeriets embedsmænd ud-

[Gunhild Due.]

arbejdede en oversigt over gældende støtte-lovgivning på området med eventuelle henvisninger til støttemuligheder, der findes uden for kulturministeriet. Det kunne måske gøres i sommerens løb, så vi havde resultatet, når vi i næste samling for alvor skal drøfte disse ting.

Det skal slet ikke forstås sådan, at jeg er uvillig til at udvide kunstfondets område; men jeg vil gerne have lidt mere overblik og tør ikke rigtig tage stilling nu til, hvordan en øget støtte skal gives. Jeg kan være enig med ministeren i de i bemærkningerne fremsatte tanker om de udøvende kunstners betydning, da jeg netop interesserer mig stærkt for den side af sagen, der drejer sig om kunstformidling; under kulturcenterdebatten fremsatte jeg jo nogle ønsker i den retning og var inde på tanken om en kunstformidlingsfond. Det er jo ikke for at pådutte nogen noget, men for at give os alle lige eller i hvert fald bedre muligheder for at møde kunsten, så vi får en mere reel mulighed for selv at vælge, hvad vi vil beskæftige os med, hvad der er os vedkommende. Men alt dette vender vi jo tilbage til.

Jeg har også andre spørgsmål, jeg gerne vil rejse, når tiden er inde, både om hædersgaver, om stipendieordningerne og også om den måde, man administrerer visse dele af fondens virksomhed på. Jeg tænker her særlig på udsmykning af institutioner o. lign. og den form, hvorunder tildelingen foregår. Til ministerens ønske om at kunne bemyndige fonden til mindre indbyrdes reguleringer af stipendiemidler o. lign. kan jeg give min fulde støtte, idet jeg mener, det er vigtigt, at loven administreres så smidigt som muligt med hensyntagen til det aktuelle behov.

Det glædede mig i øvrigt, at venstres ordfører var positiv over for støtte til oversættelse og måske til udgivelse af bøger, som eller ikke ville fremkomme på dansk. Jeg har rejst spørgsmålet i repræsentantskabet og har personlig kendskab til et lille, idealistisk forlag i Jylland, hvor man udgiver meget fine ting, men må holde lange pauser, medens forlæggeren tjener penge på anden vis til at betale underskuddet og til at skabe økonomisk grundlag for næste udgivelse. Det er mit indtryk, at boghandlerne ikke er særlig opmærksomme på at fremlægge så-

danne små forlagsbøger; det vil sige, at kun den, der følger særlig godt med i, hvad der sker inden for bogverdenen, overhovedet opdager, at der er kommet sådan noget ud. Det synes jeg er meget synd, og det gør jo i hvert fald ikke situationen lettere. Derfor vil jeg gerne drøfte, om man på en eller anden måde kunne give nogen støtte dér, når vi kommer til den endelige revision.

SF er stadig meget positiv over for hele tanken og målet med kunstfondet, og når revisionen kommer, skal vi bidrage med ideer og forslag efter bedste evne.

Kjær Rasmussen: Det er sikkert en ganske fornuftig disposition, at ministeren nu vil udskyde revisionen af loven til folketingsåret 1968-69, i hvert fald under hensyntagen til problemerne i forbindelse med en eventuel udvidelse af lovens område. Kunsthåndværkere, arkitekter, oversættere, fotografer m. fl. har gennem deres respektive organisationer lagt billet ind, og spørgsmålet om såkaldte udøvende kunstnere melder sig i samme forbindelse. Det er jo ikke noget nyt, for de samme spørgsmål eksisterede og blev rejst, da loven i sin tid blev vedtaget, og det var vel dengang underforstået, at ministeren skulle arbejde videre med dem med henblik på den rette løsning, som jo ikke nødvendigvis behøver at hænge sammen med kunstfondloven.

Ministeren meddeler nu, at det ville være ønskeligt, om der kan blive lejlighed til for regeringen at foretage en mere dybtgående analyse af hele problematikken omkring kunstfondet, og den lejlighed vil jeg da gerne være med til at give ministeren, idet jeg dog indstændigt opfordrer ham til ikke at analysere sig ud af problemet, altså ophæve loven.

Jeg vil i samme forbindelse henstille, at en sådan analyse bl. a. må tage sit udgangspunkt i alle relevante oplysninger om de støtteordninger, som findes. Det kan være rådighedsbeløb eller andre fonds, som nu f. eks. den kulturelle fond. Denne fond har ganske vist ikke nogen umiddelbar forbindelse med kunstfondet, men da jeg går ud fra, at meningen med analysen er en helhedsvurdering, hører det jo nok også med. Jeg vil derfor bede ministeren om at have opmærksomheden henledt på bestemmelserne vedrørende den kulturelle fond. Måske

[Kjær Rasmussen.]

kunne disse revideres, så vi her får, skal vi sige en slags rodekasse, som nogle af de forslag til udvidelser af kunstfondet, som har været fremme, kunne puttes i.

Hermed har jeg forudskikket den bemærkning, at det er overordentlig væsentligt at holde fast ved den klare definition af kunstfondlovens område, samtidig med at jeg ønsker, at ministeren hurtigst muligt kommer med nye forslag til forbedret støtte for de grupper, som måtte være blevet forfordelt. Og jeg vil da gerne spørge ministeren, om jeg kan regne med hans vilje til det.

Medens jeg således er enig med ministeren om, at en udskydelse på grund af det mere principielle vil være det rigtige, må jeg erklære mig uenig med hensyn til det nære behov. Ministeren antyder, at der i og for sig nu var en rimelig anledning til en ajourføring af fondets rådighedsbeløb på for tiden 4 mill. kr. under hensyntagen til den prisudvikling, der har fundet sted siden lovens ikrafttræden i 1964. Det synes jeg også, og jeg havde jo nær sagt, at det forekommer mig et nummer for småligt, at den borgerlige regering ikke har kunnet strække sig så langt.

Må jeg i øvrigt her indskyde, at da man ved lovens tilblivelse fordelte den samlede rådighedssum mellem de 3 hovedområder, billedkunst, litteratur og tonekunst, faldt man besynderligt nok for den besnærende argumentation, at da tonekunsten rent kvantitativt ikke talte nær så meget som de to andre grupper, skulle der heller ikke gives denne gruppe så mange penge. Nu er formålet med loven jo at fremme dansk skabende kunst, så det ville nok være rigtigere at vende om på argumentationen og sige, at da aktiviteten ikke er så stor inden for denne gruppe, må vi netop gøre en ekstra indsats for at stimulere til yderligere aktivitet.

I de afsluttende bemærkninger i fremsættelsen siger ministeren,

„at det vil være ønskeligt, at ministeriet efter indstilling fra fondets styrelse kan godkende, at der om fornødent foretages mindre indbyrdes reguleringer af det beløb, som i alt er afsat til anvendelse inden for hvert af de 3 kunstneriske områder.“

Hvad betyder det? Foreligger der noget

konkret, som får ministeren til at anmode folketinget om lov til at godkende en eventuel indstilling om ændret fordeling af den samlede rådighedssum inden for de 3 hovedområder? Og i bekræftende fald: hvori består ændringen?

Med vedtagelsen af loven i sin tid blev det jo temmelig nøje fastlagt af folketinget, hvorledes pengene skulle fordeles mellem de 3 grupper, og vi skulle jo nødigt blive vidne til et indbyrdes slagsmål mellem disse grupper, som nok hver for sig vil vide at holde på det, der én gang er blevet dem tildelt. Jeg spørger derfor ministeren, om der foreligger nogen indstilling fra fondets bestyrelse — og det ved jeg ikke, men det er måske ministeren selv, der har et eller andet i tankerne — for i så fald tror jeg, det ville være en betænkelig affære, da vi må betragte dette som en indblanding fra den politiske minister på et område, hvor dette ikke hidtil har været og heller ikke i fremtiden bør være muligt.

Hvis der er en gruppe inden for fondet, som føler sig forfordelt, og det er jo muligt, der er det, så lad os få det at vide. VS skal i hvert fald ikke stille sig hindrende i vejen for, at der tilflyder fondet flere penge. Derimod må jeg vende mig imod en, omend altså indirekte, devaluering af den samlede rådighedssum, og dette vil jo være tilfældet, hvis man anerkender, at der er et yderligere behov hos én gruppe, og tager fra en anden, hvor behovet i hvert fald ikke har ændret sig i nedadgående retning.

Lembourn: En diskussion om en mulig ændring af principperne for kunststøtten er nok på forhånd dømt til at mislykkes, for de, der er tilfredse med den eksisterende metode, og som blot ønsker bevillingerne forøget — og tilfredse er vel de fleste af dem, der oprindeligt bryggede denne lovgivning — vil sandsynligvis falde for fristelsen til at påstå, at hvis man ønsker selve grundprincipperne forandret, så er det kun et skalkeskjul for en sabotage mod kunstpolitikken som sådan. Det bør imidlertid ikke forhindre, at man i anledning af debatten om revisionen af kunstlovgivningen stiller det spørgsmål, om vi i grunden overhovedet har en kulturpolitik.

Hovedprincippet i kunstfondloven er jo støtte i form af legater. Staten yder en

1937

29/3 68: I. beh. af f. t. l. vedr. Statens Kunstfond.

1938

[Lemborgn.]

direkte økonomisk støtte enten over en kortere periode, eller man gør det over finansloven livslangt til kunstnere, der er blevet almindeligt anerkendt. Kunstfondet har også andre støttemuligheder, og de bruges; men man kan vel sige, at legatorningerne er kernen i vores kulturpolitik.

Jeg har ikke den opfattelse, at staten overhovedet ikke skal yde hæderslegater til enkelte store kunstnere. Alene mit ønske som konservativ om at bevare de historiske værdier, som er værdier, får mig til at acceptere dette officielle udtryk for beundring og respekt for det geniale. Lige siden hellenerne bespiste kunstnerne på Prytaneion, har det offentlige igennem Europas kulturhistorie vist sin respekt for det enestående.

Men det er ikke det samme som at uddele legater til næsten alle, der kan opfylde et vist mindstemål af kunstnerisk kvalitet. Et samfund, som er nødt til på den måde at gøre kulturpolitik til socialpolitik — og den udstrakte legatuddeling til de fleste af landets kunstnere er i realiteten socialpolitik — beviser derved sin kunstneriske holdning. Den åndelige afstumpethed, som er den materialistiske livsholdnings uvægerlige skygge, og som det euro-amerikanske menneske har gjort sig til discipel for, har lukket samfundet til for kunstneren og hans værk. Det slægtled, som er så stolt over sin kunstfondlov, er måske det mest akunstneriske, der nogen sinde har eksisteret. Vi bilder os ind her midtvejs i det 20. århundrede, at vi ikke har brug for kunst. Vi har brug for mad, for biler, for investeringer, for politik — men kunst? Den bitre virkelighed er, at man anser kunsten for pynt, i bedste fald for en luksus, omend af kvalitet, altså som noget, man kan undvære, ikke som noget eksistentielt. Det er derfor, kunstneren ikke kan eksistere mere i kraft af sine værker. Det er derfor, vi må give ham socialhjælp, for han tilhører den sidste proletariserede gruppe.

Selv om ingen kunstnere siger nej til støtten — og den, der ikke kan eksistere, siger

begribeligvis ikke nej — så kan han ikke, hvis han da ellers bare har den mindste respekt for den kunst, han frembringer, sige tak, for støtten er en typisk del af den tidsånd, som ved hjælp af legaterne forsøger at skjule sin konsekvente materialisme. Som ethvert andet menneske har kunstneren et behov for at nå en rimelig levestandard, og det bidrager man til med legaterne. Men som kunstner har han derudover brug for noget ganske andet, nemlig at blive anvendt af det samfund, han lever i, at føle sig som et lige så uundværligt led i samfundsmønsteret som ingeniøren, håndværkeren og tjenestemanden, at opleve, at samfundet anser kunstværket for at være lige så nødvendig en del af tilværelsen som broen og huset og den offentlige administration. Legatet som sådant giver ham det modsatte indtryk. Det er samfundets aflad, fordi det, godt skjult, skammer sig over, at man ikke mere indpoder den bildende kunst i det offentlige byggeri, ikke betaler forfatterne anstændigt for de bøger, bibliotekerne låner gratis ud, ikke bestiller værker af komponisterne og skuespil af dramatikere.

Jeg tror derfor, at tiden nu er inde til at stille det principielle spørgsmål til kunstpolitikken, om ikke principperne for støtte i langt højere grad skulle være en støtte til værket i stedet for til kunstneren, en direkte offentlig efterspørgsel efter kunstværker i stedet for socialunderstøttelser på finansloven. Det samme princip mener jeg burde gælde film og teater.

Ingen kan naturligvis sige noget om, hvorvidt og i hvilke retninger en sådan egentlig kulturpolitik ville påvirke kunstneren. Men det kan ikke udelukkes, at en manifestation af et samfundsbehov for kunst ville virke som en inspiration i sig selv og måske ændre vor tids kunstners fjendtlige holdning over for samfund og publikum til en mere positiv. Det er min opfattelse, at nok har kunstnerne altid hørt til blandt samfundskritikerne, men det er først i dette århundrede, at kritikken baseres i en privat oplevelse af isola-

[Lembourn.]

tion, kunstnerens fremmedgørelse. De store sociale forfattere kæmpede mod datidens uretfærdigheder, men ikke fordi de følte sig udstødt af samfundet; tværtimod skrev de på en vished om at have de store folkelige masser bag sig.

Det kunstneriske oprør har skiftet karakter fra at være en almen reaktion til at blive en privat vrede. Denne udvidelse af kunstnerens personlige distance til samfundet har gjort hans samfundskritik til en privat psykoanalyse af hans egen situation og har været med til at drive formen ud af det originale og over i det manierede, indtil til sidst ingen andre end han selv forstår, hvad han udtrykker.

Denne principielle indvending imod kunststøttens form trækker en anden efter sig: i jo højere grad støtten gives til kunstneren som en statsaffønning, gør den ham mindre afhængig af publikums reaktion, hvad der yderligere øger distancen mellem ham selv og samfundet. Denne kritik betyder naturligvis ikke, at jeg mener, at kunstneren skal skabe sin kunst efter, hvad han tror publikum ønsker — det er jo recepten på det kulørte — men derimod, at kunstneren har publikum inde i sin bevidsthed som kunstner, at han opfatter det som en uundværlig del af sit miljø. Denne bevidsthed ændrer intet i hans krav til sig selv om kvalitet, men den driver ham til at arbejde sig frem til en harmoni mellem intention, stil og kontakt, som ingen store kunstnere har taget skade af. Det gjorde næppe Shakespeares dramaer ringere, at han havde teatret og dets publikum i tankerne, mens han skrev. Det gør heller ikke en teaterdirektørs repertoirevalg ringere, hvis han må tænke på, at der også skal komme tilskuere i teatret. Tværtimod gælder den hovedregel — jeg indrømmer, med enkelte store undtagelser — at den gode kunst også har været den mest populære. Man begår gerne den fejl at slutte modsætningsvis, at når populær kunst sjældent er god, så kan god kunst følgelig ikke være populær. Det er ikke rigtigt. Ethvert forlag vil kunne bekræfte, at stort set viser regnskaberne, at det er de store forfattere, der sælges bedst.

Men en legatordning, der gør litteraturen, filmen, teatret uafhængig af værkets salg, berøver kunstneren en bevidsthed om en

sammenhæng med samfund og mennesker, som, forvaltet kvalitativt, har været en væsentlig del af den inspiration, der førte til den store kunst, man kunne måske kalde det: til menneskeliggørelse af kunsten. Derfor må også denne indvending mod legatmetoden føre til, at man ved revisionen af kunstfondlovgivningen om et år prøver at finde måder, som yder støtten til værket i stedet for til kunstneren, og som ikke frister kunstneren til en flugt bort fra sit publikum.

Ministeren for kulturelle anliggender (K. Helveg Petersen): Jeg vil gerne takke ordførerne for de bemærkninger, man har fremsat til forslaget om udskydelse af revisionen, og jeg vil da også gerne takke hr. Lembourn for de engagerede bemærkninger, han fremkom med her. Der var jo ikke så lidt bitterhed i hr. Lembourns indlæg, men også et meget stærkt engagement, og det er klart, at de betragtninger, han fremførte, må indgå i overvejelserne. Jeg tror jo nok, det kan være vanskeligt helt at følge synspunkterne om det færdige værk i alle tilfælde; men lad os se på det; der er rørt ved et problem, et problem, som andre jo også har været inde på.

Se, nu opfatter jeg det ikke som min opgave at kommentere, hvad der her er sagt. Nu har man kommenteret fra ordførernes side dels bemærkningerne til lovforslaget, dels min fremsættelse, og de synspunkter, man her har fremført, bør nu indgå i de videre overvejelser. Jeg har understreget i min fremsættelse, at jeg netop anser det for værdifuldt, at vi nu samler så meget sammen som muligt til behandlingen af det lovforslag, der skal komme i næste folketingssamling. I den forbindelse vil det jo være meget nyttigt, om vi i et udvalg ser på det materiale, der foreligger; der har jo fra ordførernes side netop været spurgt, om man kunne få dette materiale frem, og det skal vi gerne fra ministeriets side medvirke til.

Jeg kan ikke lade være med at komme med et par enkelte bemærkninger af helt almen karakter. Man får jo jævnlig breve i kulturministeriet, hvori folk anker over den måde, hvorpå denne lov administreres. Nu er der jo ikke den storm omkring den, som der har været tidligere, men der er altså stadig væk meget betydelig interesse — som

[Ministeren for kulturelle anliggender.]

det er sagt — både i positiv og negativ retning. Hvis vi ser på de penge, der anvendes i forbindelse med denne lovgivning, de 4 mill. kr., ja, så er det jo et beløb, der slet ikke står i rimeligt forhold til omfanget af debatten, og hvis vi skal forstå meget af den diskussion, der har været ført, ja, så må vi nok gøre os klart, at det for mange mennesker netop er svært at følge kunstnerne i de veje, de betræder. Sådan må det være, sådan har det jo altid været, det er noget karakteristisk for kunsten, at man netop bevæger sig foran os almindelige mennesker og de synspunkter, vi anlægger.

Det har glædet mig, at der — sådan har jeg fornemmet det — bag de indlæg, der er fremført her i dag, har været en forståelse for, at staten ikke skal give sig til at udøve censur. Man har i almindelighed kunnet give tilslutning til den måde, hvorpå administrationen er gennemført. Dette med, at de kunstneriske udvalg udskiftes, er jo en betryggelse; men under alle omstændigheder vil det være overordentlig svært og en næsten uløselig opgave at sikre en administration, som ikke kan antastes. Hvordan skulle man bære sig ad med at sikre retfærdighed på et område som dette?

Man har her vist stor åbenhed over for de bemærkninger, jeg fremførte om at inddrage nye grupper under begrebet skabende kunst. Jeg har ikke i min fremsættelse taget stilling dertil, jeg har netop ønsket at høre synspunkter om det, og det samme gælder spørgsmålet om, hvorvidt de udøvende kunstnere skal inddrages under fondet og de livsvarige hædersgaver osv. Alle disse ting kan vi nu i udvalget drøfte nærmere.

Det er jo sådan, som fru Bodil Koch var inde på, at vi i næste samling får en del love til revision, der hører under kulturministeriet, derunder teaterloven, og så bliver der lejlighed til at se på det samspil, der må være imellem den lovgivning og det, vi behandler her.

Fru Gunhild Due spurgte direkte, om man kunne få en oversigt over den støtte, der alt i alt blev ydet til kunstnerisk indsats inden for lovgivningen i almindelighed. Det er et interessant spørgsmål, og vi skal gøre, hvad vi kan i ministeriet for at få fremskaffet oplysninger, der kan belyse dette.

Hr. Kjær Rasmussen var lidt kritisk indstillet over for bemærkningerne om den større fleksibilitet med hensyn til de 3 områder, der er inddraget under støtten, bildende kunst, litterær kunst og tonekunsten, og mente, at det kunne være et indgreb fra statens side, en art censur, hvis vi foretog en rokering mellem disse områder. Må jeg sige, at det har jo i og for sig ikke lovgivningsvirkning, hvad der står i bemærkningerne, og jeg synes, det kan være rimeligt, at man har muligheder for at rokere. Der vil være, og der har været, tilfælde, hvor det har været rimeligt at kunne foretage en flytning; men i øvrigt kan det jo ske i forbindelse med de mennesker, der leder udvalgene, så der ville ikke blive tale om noget overgreb, selv om man foretog rokeringer, selv om man i det hele administrerede med større fleksibilitet. Det har fra ordførernes side netop været fremhævet, at det kunne godt tænkes, det var rimeligt at bruge beløbene på en lidt anden måde end den, der er opstillet i bemærkningerne til det oprindelige lovforslag, og det mener jeg vi kan diskutere i udvalget. Det lægger jeg megen vægt på at vi får gennemdrøftet.

Må jeg så til sidst sige, at jeg håber meget, at vi, når vi nu skal revidere loven næste år, kan få en bredere debat; det har ordførerne efterlyst, og det vil jeg meget gerne bidrage til. Det har været sådan, at man i den offentlige debat næsten alene har diskuteret denne lov, når man har haft kulturdebat, men der er jo mange, mange andre love, ikke bare dem, som hører under kulturministeriet, der har kulturelle aspekter. I virkeligheden knytter der sig kulturelle aspekter til mange af de love, vi behandler i folketinget. Jeg behøver bare at nævne uddannelseslovene, der jo næsten alle også er kulturlove. Jeg kan nævne lovgivningen om arbejdspladserne og på samme måde vor sociallovgivning. Jeg tror nok, det vil være godt, om vi i vore debatter om lovene har disse synspunkter med, så vi ikke indsnævrer vor kulturdebat til alene at dreje sig om enkelte love — hvor betydningsfulde de end er — til fremme af bestemte områder.

Jeg takker for den velvillige behandling og er parat til at give oplysninger i det udvalg, der nedsættes.

Bodil Koch: Det forekommer ikke at være rimeligt at forlænge denne debat, da vi jo forhåbentlig tidligt i næste folketingssamling kan gå dybere ind i problemerne; min egentlige opgave er jo at foreslå et udvalg, hvor vi kan drøfte de nære problemer, som ministeren har rejst.

Men jeg kan alligevel ikke lade være med, da jeg nu er kommet op på talerstolen igen, at advare lidt imod den ensidige tese, som blev fremført af hr. Lembourn. Dog vil jeg sige, at det var ikke muligt, bare ved at sidde og høre efter hernelde, at opfatte dette indlæg i dets fulde konsekvens. Men mig forekommer det netop at være den lykkelige side ved kunstfondloven, at den ikke alene lægger vægt på at købe værket og derved støtte kunstneren. Jeg tror, det er en meget farlig tese ensidigt at sige: værket, ikke kunstneren! Vi er jo netop nået frem til også at kunne støtte kunstneren, som man i gamle dage — det fremmanede indlægget ligefrem, synes jeg — syntes helst skulle dø af sult. Bagefter kunne så millioner rulle ind i kølvandet af hans arbejde — for at bevise, at han var en virkelig kunstner. Men jeg vil gerne læse indlægget igen, før jeg går nærmere ind på disse ting.

Jeg kunne dog godt lige sige, at jeg deler ikke det pessimistiske syn, som er hr. Lembourns; tværtimod synes jeg, at når man kommer ud, selv i kredse, hvor man kan møde en forhåndsanimositet imod kunstfondloven, når man taler lige ud af posen med folk om disse ting; er der en langt større forståelse for de perspektiver, kunstfondloven åbner, end man skulle drømme om på forhånd. Der er en eller anden snedig hjerne — jeg tror, det var Thorkild Hansen, der gjorde opmærksom på det i en artikel for nogle år siden — der har regnet ud, at den kunstfondstøtte, der gives fra statens side, hvis den fordeles lige på befolkningen, beløber sig, tror jeg, til 60 øre om året pr. mand, det vil sige sådan lige godt og vel 1 øre på ugelønnen, og jeg tror, det skal være nogle meget hårdnakkede modstandere af kunststøtte, der synes, at det er urimeligt. I den ene kreds efter den anden bryder der jo alligevel en ny forståelse op for, hvad den skabende kunst betyder i en samfundsudvikling, hvor tekniske og materielle problemer optager folk så meget, som de gør.

Med disse få bemærkninger vil jeg slutte og tillade mig at foreslå, at der nedsættes et 17 mands udvalg til behandling af dette lovforslag.

Lembourn: Jeg går ud fra, at fru Bodil Koch må være klar over, at det sidste, jeg ville agitere for her, var, at kunstnerne skulle dø af sult; det ville jo heller ikke bekomme mig selv særlig vel. Den romantiske betragtning, at kunstneren skal leve på tagkammeret osv. — vi kender det pjat — har intet som helst med denne debat at gøre. Jeg sagde udtrykkeligt, at man kan udmærket føre socialpolitik over for kunstnerne — det kan der være god grund til at gøre — men det har ikke noget med kulturpolitik at gøre, og man bliver nødt til at tage ind i denne debat spørgsmålet om, hvad der i virkeligheden er de kunstneriske, de inspirationsmæssige virkninger af det, man har gjort, og om disse virkninger måske er dødsens farlige for muligheden for kontakt mellem kunstner og publikum. Det er den debat, vi skal have; spørgsmålet er, om vi oven på det, vi har, skal bygge en anden form for kulturpolitik, der har et andet principielt sigte.

Måske kunne man sammenfatte det på den måde, at hvis det kan lykkes os at føre en kulturpolitik, som gør almissen overflødig, så har vi nået det, vi egentlig ville, for så kan kunstneren eksistere i kraft af sit værk. Men det kan kun ske den dag, det samfund, han lever i, kan praktisere et sådant behov for kunst, at der er nok efterspørgsel efter kunstnerens værk. Det lykkeligste, der kan ske for vor tids kunstner, det er, at han ikke behøver støtte, men kan leve i kraft af sit værk.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Efter de faldne udtalelser foreslår jeg, at lovforslaget henvises til et udvalg på 17 medlemmer. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om ændring af lov om værnepligt.

(Lovforslaget (nr. 81) findes i tillæg A. sp. 1669, fremsættelsen i tidenden sp. 1071).

Lovforslaget sættes til forhandling.

Finn Christensen: Formålet med dette lovforslag er, som det også fremgår af bemærkningerne, at åbne mulighed for et samarbejde mellem det planlagte centrale personregister og de værnepligtsadministrerende myndigheder.

Tinget har for nylig behandlet lovgivningen om det centrale personregister, og en af opgaverne for dette er bl. a. at videregive folkeregisterdata til andre offentlige myndigheder. Det er kun en naturlig konsekvens heraf, at man nu fra indenrigsministeriets side foreslår de her påtænkte ændringer i værnepligtsloven for dermed at kunne få fuldt udbytte af den rationalisering af personregistreringen, som nu sker.

Ifølge den nuværende lovgivning påhviler der folkeregistrene et stort arbejde med én gang om året at udskille de nye årgange af værnepligtige plus den løbende ajourføring af adresseforandringer, navneforandringer o. lign. Alle disse oplysninger skal ifølge lovforslaget for fremtiden udarbejdes maskinelt, og på mit partis vegne skal jeg give tilslutning til de principper om en forenkling og rationalisering, som dette lovforslag er udtryk for.

I forbindelse med den foreslåede ændring af værnepligtsloven foreslås det, at begrebet „lægdssrulle“ tages ud af loven. Betegnelsen har i mange år været uhensigtsmæssig. Ved fjernelsen af betegnelsen lægdssrulle tager vi afsked med et begreb, som unge mænd her i landet har stiftet bekendtskab med siden stavnsbåndets løsning i 1788, ja, endog endnu længere tilbage i tiden.

Foruden at være en bondereform var stavnsbåndsløsningen også en reorganisering af udskrivningsvæsenet her i landet, og ordet „lægd“ betyder oprindeligt en sammenlutning af personer eller ejendomme med et vist formål for øje. En lægd var således en sammenlægning af et antal ejendomme, der tilsammen skulle stille 1 soldat. I 1788 ændredes imidlertid ordets betydning, idet

læggerne herefter ikke mere svarede til et bestemt jordareal. Allerede så langt tilbage som i 1788 begynder begrebet lægdssrulle at ændre karakter og betydning, men først nu i 1968 foreslås det taget ud af lovgivningen. Man kan i denne forbindelse give sig til at reflektere over, hvor mange begreber af lignende karakter, som daterer sig flere hundrede år tilbage, der stadig væk findes i lovgivningen, selv om de har mistet deres oprindelige betydning.

De økonomiske konsekvenser samt detaljerne i lovforslaget foreslår jeg drøftet i et udvalg, og idet jeg tilsiger forslaget en positiv behandling på mit partis vegne, vil jeg blot lige sige til indenrigsministeren, at han giver sig nu med dette forslag ud på datamaskinernes ledningsbestrøede vej, og jeg håber, at han ikke vil blive indviklet slet så meget i ledningerne, som det indtil nu er lykkedes for hans kollega i regeringen, finansministeren, i hans omgang med de samme maskiner.

Adam Møller: Overalt i samfundet, såvel inden for det private erhvervsliv som inden for den offentlige administration, drager vi efterhånden nytte af den service, der kan gives igennem elektronisk databehandling, og som det vil være det høje ting bekendt, er det jo tanken, at man engang i foråret skal indføre det centrale personregister. Når dette personregister bliver etableret, vil der også være mulighed for en rationalisering af den værnepligtsadministration, som hidtil har været ordnet på en anden måde, til dels med betegnelser med meget gammel hævd, således som den foregående ordfører var inde på, men i øvrigt med hensyn til de midler, man dengang havde, i og for sig ganske rationelt. Nu får vi altså muligheder for at gøre det på en endnu nemmere måde.

Det er et godt initiativ, der er taget for at samordne værnepligtsadministrationen med den administration, der i øvrigt finder sted af befolkningen igennem det centrale personregister, og jeg kan da også på det konservative folkepartis vegne tilsige en meget velvillig behandling af lovforslaget. Det vil jo først og fremmest indebære besparelser på det kommunale område, hvor den administration, som hidtil har påhvilet de kommunale folkeregistre over for de